

адміністративний: Білоруська губернія (1796–1802) і Білоруське генерал-губернаторство (1772–1856); освітній: Білоруський навчальний округ (1829–1850); науковий: розвиток білорусознавства як комплексу наук про білоруську культуру, етнографії, історії, мови, літератури і т. ін. в кінці ХІХ – початку ХХ століття.

Зроблено висновок, що жодне соціокультурне формування не виникає «на голому місці», а виступає як результат масштабного культурно-історичного процесу, при якому інформація постійно генерується, тиражується, зберігається, структурується. Культурологічне поняття «інформаційний простір культури» – це не підсистема і не частина культурного простору, а інформаційний вимір всього простору культури. В результаті вільного переміщення в просторі і часі інформації і людини процес формування хронотопу будь-якої культури буде «розтягнутим» в історичному часі і центрованим на суб'єктах культуротворчості. Для конкретної людини, групи, культурної спільноти завжди буде значущою тільки та інформація, яку вони генерують самі і спільно пристосовують для інформаційного буття своєї культури.

Ключеві слова: культура, культурна динаміка, інформаційний простір, інформаційна система культури, інформаційний підхід.

УДК 398.8

А. О. Фурдичко

СТАН ДОСЛІДЖЕНОСТІ ФОЛЬКЛОРНОГО ПЛАСТУ В ПІСЕННІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ СТ. ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У роботі визначено основні фольклорні тенденції в пісенній культурі кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. Обґрунтовано гіпотезу щодо фольклорного розмаїття пісенної культури України даного періоду в регіональному розрізі.

Ключові слова: пісня, фольклор, регіон.

У контексті глобалізації та інформатизації суспільства в двадцять першому сторіччі особливо актуальним залишається питання збереження етнічної самобутності нації, її особливостей культури. Це дозволяє народу чітко ідентифікувати себе у світі, і відповідно, вибудовувати власний шлях розвитку. Етнічна самобутність виявляється, в першу чергу, у використанні фольклорних елементів в культурі в цілому, і в її елементах, зокрема. Тому дослідження фольклорного пласту в пісенній культурі України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст., як вираження творчої діяльності народу, що відображає його життя, погляди, ідеали, є актуальним.

Дослідження сутності фольклору і його інтерпретації в сучасних умовах присвячені праці таких вчених як М. Вовк (виявлено здобутки київської академічної науково-фольклористичної школи, обґрунтовано культурологічний підхід до аналізу її методологічної та практичної діяльності крізь призму трасляційно-трансмутаційного принципу дослідження фольклорної інформації) [2], В. Д. Головатюк (охарактеризовано пісенна культура українців Підляшшя) [4], Т. Беценко (проаналізовано феномен мови усної фольклорно-пісенної творчості, її універсальність, що є еталоном словесно-образного вираження думки) [1], Н. А. Плотнік (розглянуто фольклорні традиції в зоні міжетнічних контактів, взаємодія традиційної культури російських та українських осередків) [22], Р. Кирчів (виявлено якісні зміни і

модифікації у змістовій і формальній фактурі фольклорної традиції) [12], Н. Сербіна (розглянуто процес фольклоризації російської авторської пісні у ліричній традиції Центральної України, виявлено особливості засвоєння одноголосної пісні майстрами гуртового багатоголосого співу), М. Гордійчук (виділено види, тематика, жанри музичного фольклору) [5], О. О. Дудар (досліджено особливості побутування пісенної культури усної традиції Хмельницького Поділля, визначено жанрову структуру пісенного репертуару і ритмоструктурну типологію обрядових фольклорних жанрів) [6], Н. Хоменко (проаналізовано специфіку поезики народного романсу) [26], Л. Єфремова (опрацьовано наспіви українських весільних пісень) [7].

Проте аналіз фольклорного пласту в пісенній культурі України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. в даних роботах не проводився.

Метою дослідження є обґрунтування гіпотези щодо фольклорного розмаїття пісенної культури України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. в регіональному розрізі.

Фольклор – частина національної духовної культури, творчою домінантою якої є слово і прийоми його естетичного оформлення, яким притаманні синкретизм, усне творення і передавання (з уст в уста), імпровізаційність (створення без попередньої підготовки), традиційність (дотримання усталених норм і форм творення), багатоваріантність побутування (змінність тексту), анонімність (нефіксованість авторства) тощо.

Фольклор (фольклорно-пісенна творчість як його різновид) є втілені в мовно-образні пісенні форми слова, максимально узагальнена через образно-змістові пісенні категорії дійсність [1].

У Словнику-довіднику «Знаки української етнокультури» фольклор визначається як народна художня творчість (первинно усна). До основних фольклорних жанрів віднесено прислів'я, приказки, пісні, казки, думи, балади, перекази, анекдоти, загадки, скоромовки, коломийки [8].

У сучасній міжнародній етнографії термін «фольклоризм» застосовується до широкого кола явищ, що об'єднані однією ознакою – «функціонуванням традиційних елементів народного мистецтва, народних обрядів і фольклору в рамках сучасних нетрадиційних (модернізованих) побутових, обрядових і естетичних систем».

Фольклоризми – мовні форми, що максимально концентрують різноаспектний узагальнений досвід мовців, тому є універсальними знаками (макрознаками), за якими розкодовується психоментальна сутність національно-мовної особистості [8].

Фольклорно-пісенний жанр є універсальним, оскільки він репрезентує картину світу українців на всіх рівнях духовного, фізичного, суспільного буття (побут, культуру, звичаї, господарсько-виробничу галузь, психоментальний склад характеру тощо). Характер народнопоетичної творчості, втілений у обрядовому і необрядовому пісенному, аматорському та професійному фольклорі є різнобічним (універсальним) [1].

«Фольклор – не мистецтво, а ретельно опрацьована система магічних ритуалів, колосального значення езотеричний код. Його дешифрування лише розпочинається», – вказує А. І. Іваницький. У більшій цілісності, ніж в інших індоєвропейських народів, у календарному фольклорі українців зберігся циклічний обрядовий сакрал (релігійно-обрядова причинність). Автор аргументує наявність «потужного сакрального струменя в музичній формі, модальності мовлення й мелодики, обрядах та віруваннях в українському фольклорі» [9, с. 478].

О. Маленко, Н. Данилюк визначають українську народну пісню як своєрідну знакову систему, в якій актуалізовані універсальні – найконкретніші, найсуттєвіші для етносу мовноестетичні номени – психоментальні різнорівневі словесно-образні

знаки [3, с. 275].

В останню третину ХХ ст. помітно посилилась тенденція до більш детальнішого вивчення взаємозв'язків різних форм та рівнів складної метасистеми «фольклор – сучасне мистецтво». Так, досліджуючи використання фольклору у пісенній творчості естрадних колективів кінця двадцятого сторіччя В. Г. Плахотнюк аналізує етнокультурні виміри поп-культури в контексті становлення фолк-орієнтації в Україні, визначає особливості засвоєння фольклорних традицій в іншокультурних реаліях: «в умовах номенклатурного просування від аматорського до професійного відбувається виборювання фолк-простору, який став народним... в просторі синтезування метафольклорних традицій» [21].

М. П. Мозговий у статті «Особливості українського шлягеру в контексті розвитку національної естради» зазначає елементи естрадності та фольклору у творчості естрадних ансамблів: «високохудожнє вирішення ліричних завдань із застосуванням фольклорних традицій, що не дає підстав віднести його до суто шлягерних творів. Традиційні засоби введення характерного коломийкового ритму, імітування скрипкових пасажів у супроводі, західноукраїнські пісенно-танцювальні інтонації втілено в ефектному естрадному плані у творах В. Івасюка (на власні вірші) «Червона рута» й «Водограй» [15]. На його думку, ритмо-гармонічні елементи популярних стилів (рок-н-ролу, твісту, шейку, боса-нови) оригінально трансформовано у відомих творах української пісенної естради, вдало поєднуючи елементи джаз-року, біг-біту та хард-року та фольклорні ритмо-інтонації.

С. В. Чернікова у роботі «Вплив фольклору на розвиток естрадного ансамблевого мистецтва», характеризуючи вокально-інструментальні колективи, доводить, що поєднання фольклорного матеріалу з естрадною музикою у творчості ансамблів другої половини двадцятого століття носить активний, перетворювальний характер. «Ці колективи використовували, крім традиційних для естради електрогітар і електронних клавішних інструментів, достатньо поширену групу духових інструментів (труба, саксофон, кларнет, флейта). Це дозволяло їм виконувати твори в різних стилях. Поряд з композиторськими творами звучали обробки народних пісень» [27].

Ю. І. Карчова у своїй роботі [10, с. 176] відмічає: «Неофольклорна тенденція знайшла відбиття і у пісенному жанрі.. композитори прагнуть відтворити не певні ознаки народної пісенності, а глибинну суть її образної природи, структури, мови, що дає поштовх пошуку нових виражальних засобів». Дослідниця вказує, що 60-ті роки ХХ ст. є розквітом естрадної пісні, що базувалася на поєднанні естрадних елементів з народною піснею.

Характеризуючи пісенний фольклорний доробок різних регіонів України, дослідники визначають їх особливості.

В. Дубравін характеризуючи пісенну традицію Сумщини, виділяє її три стильові пласти та їх географічну локалізацію [18, с. 125]. Особливістю першого є широка розспівність, відкритість емоційного вислову. Цей пласт характерний для фольклору центральної частини України та побутує у південних районах Сумської області (Роменський, Липоводолинський, частково Лебединський, Недригайлівський, Тростянецький та Охтирський). Другий пласт є ближчим до поліської культури, він характеризується більш стриманим характером, що є ознакою північних районів (Середино-Будського, Шосткінського, Ямпільського та ін.). Третій пласт відображає риси фольклору південно-російського регіону, що характерний для Великописарівського, Путивльського, Глухівського, Конотопського, почасти Буринського районів.

Л. Новикова у своїх статтях розглядає особливості пісень Харківської області і акцентує їх широке жанрове розмаїття: обрядові (колядки, щедрівки, Маланки, посипальні, веснянки, купальські, петрівчані, колискові, весільні, голосіння); необрядові (ліричні, балади, канти, стройові пісні, романси, «кічеві» новотвори) [17, с. 260].

С. Нікітін приділяє увагу дослідженню ритміки в обрядовому фольклорі. У статті «Архаїзми до силабічної ритміки у східних районах Харківщини» подано складочисловий аналіз зимових святкових пісень і виявлено більш давній засіб ритмічного утворення [16, с. 293].

В. Д. Головатюк аргументує, що позаобрядова лірика українців Підляшшя зберігає одну з основних особливостей народних ліричних творів – здатність до контамінації, між жанровою взаємодією на рівні формул, словесних блоків, композиційних мотивів, що призводить до процесу варіативності [4, с. 14]. Відповідно, народнопісенна лірика Підляшшя характеризується багатством мотивів, що віддзеркалюють складний спектр душевних переживань, пов'язаних з драматичними соціальними, любовними та родинно-побутовими конфліктами.

В. Осадча, аналізуючи фольклорні пісні Слобожанщини, до основних їх музичних ознак відносить протяжність співу, мелодики, фактури, ритмічних структур та робить висновок про існування різних стилів та типів мислення (модально-поспівковий, гетерофонія, спів з елементами гомофонно-гармонічного складу) [19, с. 12].

У пісенному фольклорі Закарпаття П.М. Рак виділяє ті ж самі жанрово-тематичні групи, що і в фольклорі центральних областей України: календарно-обрядові пісні, історичні, рекрутські, пісні про кохання, про тяжку жіночу долю, родинно-побутові, жартівливі тощо [23].

Серед закарпатських народних пісень виділяють такі основні стильові групи:

- пісні, близькі своєю музичною структурою та характером до центральноукраїнських або ж спільні для всіх областей України (значна частину календарно - обрядових пісень, деякі лірико-побутові пісні, особливо сольні пісні сумного протяжного характеру («Ой попід гай мила телята пасає»), пісні-романси («Через річеньку, через болото»);

- пісні, спільні щодо стилю та сфери побутування для всіх західноукраїнських областей («Світить місяченько, ясна зоря», «Червена ружа трояка»);

- пісні суто місцевого походження. Це, насамперед, коломийки та пісні, що сформувалися на їх основі («Ой на плаю вівці пасуть», «Ой убили Лепіка»);

- пісні, що виникли на основі запозичення і творчого переосмислення інтонаційних елементів фольклору сусідніх народів – угорського, чеського, словацького та румунського [23].

Одним з найхарактерніших, суто місцевих жанрів пісенного фольклору Закарпаття та суміжних областей є коломийка.

Закарпатські пісні, як і пісні інших західних областей, загалом, коротші й лаконічніші, ніж пісні інших регіонів України, з переважанням мелодичних форм, близьких до речитативних: кожному складові тексту відповідає не більш як один-два звуки мелодії.

Здебільшого пісні на Закарпатті сольні. Проте останнім часом спостерігається інтенсивне проникнення в побут багатьох районів Закарпаття поліфонічного співу.

Характерною рисою закарпатського пісенного фольклору, яка помітно відрізняє його від фольклору центральних областей України, є відносна самостійність пісенних мелодій і текстів, або, інакше кажучи, вільне оперування ними, виконання різних пісенних текстів на першу-ліпшу мелодію.

Багатожанрове розмаїття народної творчості південноукраїнського краю представлене козацькими, чумацькими, рекрутськими, бурлацькими, наймитськими, сирітськими, заробітчанськими і в рівній ж мірі лірико-побутовими, жартівливими та танцювальними піснями. Багато з них завезено з різних регіонів України, але з часом набули характерних ознак місцевої традиції.

Фольклор Півдня України, зокрема Миколаївщини, включає чотири основні пласти:

1. більш-менш традиційний фольклор, частково адаптований і характерний для корінних представників етносу, які проживали переважно в північних районах області (Первомайський, Братський, Новобузький, Снігурівський райони) – «Ой вийся, хмелю», «Ой сьогодні, матінко, Петрів день», «Чорноморець іде», «Ой з-за гори та ще й з-за лиману»;

2. фольклор, привнесений переселенцями з різних регіонів України – «Ой у саду біля річки», «Кувала зозуля», «Наступила чорна хмара», «Весно наша, весно»;

3. загально-причорноморський пісенний фонд – «Ой там на горі», «Ой у лузі та ще й при березі»;

4. нові варіативні та оригінальні фольклорні пісні Миколаївщини – «Як поїхав молдуван», «Зійшов місяць, зійшов ясний», «А з-під гірки все туман».

Календарно-обрядові пісні Миколаївщини формувалися під впливом різностильових рис. Подільські витоки, характерні переважно для районів Кривоозерщини, Первомайщини, це простежується у щедрівках «Прилетіла ластівонька», «Ой господарю, на твоїм дворі», веснянках «Ой котився кубар», «Кує зозуля у саду» та ін. Характерні етномузичні впливи центральних областей, зокрема, Київщини, Черкащини, Полтавщини з «широким степовим подихом», прослідковуються у веснянці «Розлилися води на чотири броди», в петрівці «Ой малая нічка петрівочка», купальській «Посаду я розу» та ін. Привнесені з західних областей календарно-обрядові пісні відзначаються чіткою ритмізацією, гармонічною структурою: веснянки-гаївки («Ой на ставу на ставочку», «Гей, під явором»), колядки і щедрівки («В Вифліємі новина», «Зажурилася крутая гора») [28].

Музична складова пісенної культури регіонів еволюціонує шляхом виділення характерних жанрів та співочих стилів зі специфічною тематикою, манерою виконання, формами багатоголосся. Так, музичний фольклор Полісся має характерні риси автентичного виконавства, контрапунктичне сплетіння голосів у гуртовому співі, недоспівування ненаголошеного складу на фінальному звуці, обривання протягнутого закінчення стрибком на підвищений тон із невизначеною висотою, вокалізація приголосних, зокрема шиплячих, що зумовлює зміни прононсації та ритмічне подібнення, йотація та ін. [13, 14].

Багатство фактури народнопісенного виконавства відбито в прийнятих у пісенному середовищі визначеннях та самоусвідомленні народними виконавцями своєї функції в гуртовому співі: «заспіває» – провідний голос, що виконує сольючий вступ; «підспіває», «підводить», або «виводить» – верхній голос, відзначений функціональною двоїстістю: дублювання провідного голосу та його орнаментация у варіантно-підголосковій фактурі; «басує» – нижній голос, що має основне значення у варіантно-підголосковій фактурі або допоміжну – у кантовій [11, с. 158].

Отже, різні регіони України відзначаються певними особливими рисами у пісенній культурі кінця ХХ ст. початку ХХІ ст., як тематичними, так і жанровими, інструментальними, стильовими та ритмічними. Проте характерним є взаємопроникнення стильових особливостей фольклорних пісень у регіонах.

Таким чином, аналіз стану дослідженості фольклорного пласту в пісенній культурі України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. дозволяє зробити такі висновки:

- виявлено, що незважаючи на значний доробок у фольк-дослідженнях, ґрунтовний аналіз фольклорного пласту в пісенній культурі України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. не проведений;

- аргументовано фольклорне розмаїття пісенної культури України кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. в регіональному розрізі, що визначається тематичними, жанровими, інструментальними, стильовими та ритмічними особливостями;

- досліджено взаємопроникнення стильових особливостей фольклорних пісень у регіонах України.

Список використаної літератури

1. Беценко Т. Природа мовно-поетичної універсальності народнопісенної творчості [Електронний ресурс] / Т. Беценко // Світогляд – Філософія – Релігія. – 2012. – Вип. 3. – С. 111–123. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/11156> ; Betsenko T. Pryroda movno-poetychnoi universalnosti narodnopisennoi tvorchosti [Elektronnyi resurs] / T. Betsenko // Svitohliad – Filosofiia – Relihiia. – 2012. – – Vyp. 3. – S. 111–123. – Rezhym dostupu : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/11156>

2. Вовк М. Київська академічна фольклористична школа: здобутки і перспективи / М. Вовк // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – Вип. 1. – С. 149–159 ; Vovk M. Kyivska akademichna folklorystychna shkola: zdobutky i perspektyvy / M. Vovk // Estetyka i etyka pedahohichnoi dii. - 2011. – Vyp. 1. - S. 149–159

3. Герасим Я. Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору / Я. Герасим. – Львів, 2010. – 376 с. ; Herasym Ya. Natsionalna samobutnist estetyky ukrainskoho pisennoho folkloru / Ya. Herasym. – Lviv, 2010. – 376 s.

4. Головатюк В. Д. Пісенна культура українців Підляшшя: етнорегіональна специфіка, загальноукраїнський контекст : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.01.07 / Валентина Данилівна Головатюк; НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2002. – 17 с. ; Holovatiuk V. D. Pisenna kultura ukraintziv Pidliashshia: etnoregionalna spetsyfika, zahalnoukrainskyi kontekst : avtoref.dys. kand. filol. nauk : spets. 10.01.07 / Valentyna Danylivna Holovatiuk; NAN Ukrainy; Instytut mystetstvoznnavstva, folklorystyky ta etnolohii im. M. T. Rylskoho. – Kyiv, 2002. – 17 s.

5. Гордійчук М. Як записувати народну музику : (Порадник для збирачів музичного фольклору) / М. Гордійчук. – Київ, 1960. – 33 с. ; Hordiichuk M. Yak zapysuvaty narodnu muzyku : (Poradnyk dlia zbyrachiv muzychnoho folkloru) /M. Hordiichuk. – Kyiv, 1960. – 33 s..

6. Дудар О. О. Музичний фольклор Хмельницького Поділля : дис.ція ...канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 / Олена Олександрівна Дудар; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського. – Київ, 2007. – 224 с. ; Dudar O. O. Muzychnyi folklor Khmelnytskoho Podillia : dys.tsiia ...kand. mystetstvoznnavstva : spets. 17.00.03 / Olena Oleksandrivna Dudar; Instytut mystetstvoznnavstva, folklorystyky ta etnolohii im. M.T.Rylskoho. – Kyiv, 2007. – 224 s.

7. Єфремова Л. Наспівні українських весільних пісень / Л. Єфремова. – Київ, 2006. – С. 32-36 ; Yefremova L. Naspivny ukrainskykh vesilnykh pisen / L. Yefremova. – Kyiv, 2006. – S. 32-36

8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – Київ : Довіра, 2006. – 703 с. ; Zhaivoronok V. V. Znaky ukrainskoi etnokultury : slovnyk-dovidnyk / V. V. Zhaivoronok. – Kyiv : Dovira, 2006. – 703 s.

9. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями) : навч. посіб. / А. І. Іваницький. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 520 с. ; Ivanytskyi A. I. Khrestomatiia z ukrainskoho muzychnoho folkloru (z poiasnenniamy ta komentariamy) : navch. posib. / A. I. Ivanytskyi. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2008. – 520 s.

10. Карчова Ю. І. Історична еволюція форм побутування пісенного фольклору в українській музичній культурі XIX – XX століть / Ю. І. Карчова // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2011. – № 3. – С. 175–179 ; Karchova Yu. I. Istorychna evoliutsiia form pobutuvannia pisennoho folkloru v ukrainskii muzychnii kulturi XIX – XX stolit / Yu. I. Karchova // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. – 2011. – № 3. – S. 175–179

11. Карчова Ю. І. Українське народнопісенне виконавство в професійній музичній практиці останньої третини XX – початку XXI століття : дис. ...канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 / Юлія Іванівна Карчова; Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Харків, 2016. – 229 с. ; Karchova Yu. I. Ukrainse narodnopisenne vykonavstvo v profesiinii muzychnii praktysi ostannoi tretyny KhKh – pochatku KhKhI stolittia : dys. ...kand. mystetstvovnavstva : spets. 17.00.03 / Yuliia Ivanivna Karchova; Kharkivskiy natsionalnyi universytet mystetstv im. I. P. Kotliarevskoho. – Kharkiv, 2016. – 229 s.

12. Кирчів Р. Двадцять століття в українському фольклорі / Р. Кирчів. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2010. – 536 с. ; Kyrchiv R. Dvadsiate stolittia v ukrainskomu folklori / R. Kyrchiv. – Lviv : In-t narodoznavstva NAN Ukrainy, 2010. – 536 s.

13. Колесса Ф. М. Музикознавчі праці / Ф. Колесса. – Київ : Наукова думка, 1970. – 592 с. ; Kolessa F. M. Muzykoznavchi pratsi / F. Kolessa. – Kyiv : Naukova dumka, 1970. – 592 s.

14. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці / Ф. Колесса. – Київ : Наукова думка, 1970. – 413 с. ; Kolessa F. M. Folklorystychni pratsi / F. Kolessa. – Kyiv : Naukova dumka, 1970. – 413 s.

15. Мозговий М.П. Історичні форми функціонування естрадної пісні у контексті масової музичної культури [Електронний ресурс] / М. П. Мозговий // Теоретичні питання культури, освіти та виховання – 2009. – Вип. 39. – С. 24-28. - Режим доступу : www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Trkov/2009.../7.pdf ; Mozghovyi M.P. Istorychni formy funktsionuvannia estradnoi pisni u konteksti masovoi muzychnoi kultury [Elektronnyi resurs] / M. P. Mozghovyi // Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia – 2009. – Vyp. 39. – S. 24-28. - Rezhym dostupu : www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Trkov/2009.../7.pdf

16. Нікітін С. Архаїзми до силабічної ритміки у східних районах Харківщини / С. Нікітін //Музична Харківщина. – Харків : ХІМ, 1992. – С. 292–296 ; Nikitin S. Arkhaizmy do sylabichnoi rytmiky u skhidnykh raionakh Kharkivshchyny / S. Nikitin //Muzychna Kharkivshchyna. – Kharkiv : KhIM, 1992. – S. 292–296

17. Новікова Л. І. До питання про специфіку фольклору Слобідської України / Л. І. Новікова // Музична Харківщина. – Харків : ХІМ, 1992. – С. 255–264 ; Novikova L. I. Do pytannia pro spetsyfiku folkloru Slobidskoi Ukrainy / L. I. Novikova // Muzychna Kharkivshchyna. – Kharkiv : KhIM, 1992. – S. 255–264

18. Обрядові пісні Слобожанщини (Сумський регіон) / фолькл. зап. та упоряд. В. В. Дубравіна. – Суми : Університетська книга, 2005. – 446 с. ; Obriadovi pisni Slobozhanshchyny (Sumskiy rehion) / folkl. zap. ta uporiad. V. V. Dubravina. – Sumy : Universytetska knyha, 2005. – 446 s.

19. Осадча В. М. Народнопісенна культура Слобожанщини : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 / Віра Миколаївна Осадча ; Харків. держ.акад.

культури . – Харків, 2000. – 20 с. ; Osadcha V. M. Narodnospisenna kultura Slobozhanshchyny : avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva : spets. 17.00.01 / Vira Mykolaivna Osadcha ; Kharkiv. derzh.akad. kultury . – Kharkiv, 2000. – 20 s.

20. Осадча В. М. Ритмо-інтонаційна активність і манера виконання у процесі творення Слобожанського протяжного розспіву / В. М. Осадча // Фольклористичні візії (учні – вчителі І. В. Мацієвському з нагоди 60-річчя) : зб. ст. і матер. / ред.-упор. О. Смоляк, В. Коваль. – Тернопіль : Астон, 2001. – С. 82–90 ; Osadcha V. M. Rytmo-intonatsiina aktyvnist i manera vykonannia u protsesi tvorennia Slobozhanskoho protiazhnoho rozspivu / V. M. Osadcha // Folklorystychni vizii (uchni – vchytelivi I. V. Matsiievskomu z nahody 60-richchia) : zb. st. i mater. / red.-upor. O. Smoliak, V. Koval. – Ternopil : Aston, 2001. – S. 82–90

21. Плахотнюк В. Г. Фольк-орієнтація у становленні виконавських естрадних колективів [Електронний ресурс] / В. Г. Плахотнюк // Вісник КНУКіМ. Серія : мистецтвознавство. – 2010. – Вип. 23. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_myst/2010_23/22.pdf ; Plakhotniuk V. H. Folk-oriantatsiia u stanovlenni vykonavskykh estradnykh kolektyviv [Elektronnyi resurs] / V. H. Plakhotniuk // Visnyk KNUKiM. Seriiia : mystetstvoznavstvo. – 2010. – Vyp. 23. – Rezhym dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_myst/2010_23/22.pdf

22. Плотнік Н. А. Збереження етнічної самобутності російської та української народнописенної культури на території етноконтактної зони – Слобожанщини / Н. А. Плотнік // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2009. – № 11. – С. 103–111 ; Plotnik N. A. Zberezhennia etnichnoi samobutnosti rosiiskoi ta ukrainskoi narodnospisennoi kultury na terytorii etnokontaktnoi zony – Slobozhanshchyny / N. A. Plotnik // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. – 2009. – № 11. – S. 103–111

23. Рак П. М. Особливості пісенного фольклору Закарпаття [Електронний ресурс] / П. М. Рак / Вісник КНУКіМ. Серія : мистецтвознавство. — 2009. – Вип. 20. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_myst/2009_20/Rak_P.M.pdf ; Rak P. M. Osoblyvosti pisennoho folkloru Zakarpattia [Elektronnyi resurs] / P. M. Rak / Visnyk KNUKiM. Seriiia : mystetstvoznavstvo. — 2009. – Vyp. 20. – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_myst/2009_20/Rak_P.M.pdf

24. Русіна В. С. Традиційна пісенність Слобожанщини: історіографія та стан дослідження / В. С. Русіна // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2011. – № 7. – С. 209–212 ; Rusina V. S. Tradytiina pisennist Slobozhanshchyny: istoriohrafiiia ta stan doslidzhennia / V. S. Rusina // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. – 2011. – № 7. – S. 209-212

25. Сербіна Н. Російські лубочні поетичні тексти та їх трансформації в українській ліричній традиції (на прикладі одного пісенного сюжету) [Електронний ресурс] / Н. Сербіна // Київське музикознавство. — 2011. – Вип. 39. - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/kmuz/2011_39/13.pdf ; Serbina N.. Rosiiski lubochni poetychni teksty ta yikh transformatsii v ukrainskii lirychnii tradytiisii (na prykladi odnogo pisennoho siuzhetu) [Elektronnyi resurs] / N. Serbina // Kyivske muzykoznavstvo. – 2011. – Вип. 39. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/kmuz/2011_39/13.pdf

26. Хоменко Н. Український народний романс: поетикальний ресурс [Електронний ресурс] / Н. Хоменко // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2013. – Вип. 38. – С. 445–451. - Режим доступу : <http://philology.knu.ua/files/library/folklore/38/63.pdf/> ; Khomenko N. Ukrainskiy narodnyi romans: poetykalnyi resurs [Elektronnyi resurs] / N. Khomenko // Literatura. Folklor.

Problemy poetyky. – 2013. – Vyp. 38. – S. 445–451. – Rezhym dostupu : <http://philology.knu.ua/files/library/folklore/38/63.pdf/>

27. Чернікова С. В. Вплив фольклору на розвиток естрадного ансамблевого мистецтва [Електронний ресурс] / С. В. Чернікова // Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка. – 2010. – Вип. 12. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/psmkp/2010_12/Chernikova.html ; Chernikova S. V. Vplyv folkloru na rozvytok estradnoho ansamblevoho mystetstva [Elektronnyi resurs] / S. V. Chernikova // Problemy suchasnosti: mystetstvo, kultura, pedahohika. – 2010. – Vyp. 12. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/psmkp/2010_12/Chernikova.html

28. Шпачинський О. А. Українська народна пісенна творчість Миколаївщини [Ноты] : навч.-метод. посіб. / О. А. Шпачинський . – Миколаїв : [б. и.], 2007. – 142 с. ; Shpachynskiy O. A. Ukrainiska narodna pisenna tvorchist Mykolaivshchynu [Ноты] : navch.-metod. posib. / O. A. Shpachynskiy . – Mykolaiv : [b. y.], 2007. – 142 s.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2016

A. Furdychko

**STATE OF RESEARCH OF FOLKLORE PART
IN THE SONG CULTURE OF UKRAINE AT THE END OF THE XX-TH –
THE BEGINNING OF THE XXI-ST CENTURIES**

Abstract. In the context of globalization and information of society in the twenty-first century a specially important issue becomes saving of ethnic identity of the nation, its cultural characteristics. This allows people to clearly identify themselves in the world, and therefore to build their own path of development. Ethnic identity is manifested primarily in the use of elements of folk culture in general, and its elements in particular. Therefore, the study of folklore part in ukrainian song culture of the end of the twentieth and the beginning of twenty first centuries as an expression of creative people, reflecting their life, attitudes and ideals, is important.

The paper identifies the main trends in folk song culture from the late twentieth to the beginning of twenty first centuries. The hypothesis is about the diversity of folk song culture of the Ukraine in the given period in regional perspective.

In the last third of the twentieth century the trend to a more detailed study of the relationships of different forms and levels of complex meta-system “folklore - contemporary art” was intensified.

The musical component of song culture evolves regions by providing specific genres and vocal styles with a specific subject, manner of execution and forms of polyphony.

Folk music of Polessya has the characteristics of an authentic performance, contrapuntal intertwining voices in singing, nonsinging unstressed syllables in the final sound, extremal finish which are extended in ending abruptly at an increased tone of uncertain height of vocalization consonants, including hissing, rhythmic chopping, iodations and others.

Multidisciplinary diversity of folk art represented the South land of Cossacks, recruiting, burlatskii, naymyskymy, orphanages, migrant and equally as much lyrical and domestic, humorous songs and dance. Many of them are imported from various regions of Ukraine, but eventually became the characteristic features of the local tradition

The article defines the concept of folklore and Ukrainian folk song. The author found that despite significant improvements in folk studies, the detailed analysis of folklore part in Ukraine’s song culture of the late twentieth – the beginning of the twenty first centuries are not conducted. Also it is argued that variety of folk song culture of Ukraine of the late

twentieth – the beginning of the twenty first centuries in the regional context, defined thematic, genre, instrumental, rhythmic and stylistic features. The author investigated the interpenetration of stylistic features of folk songs in the regions of Ukraine.

Key words: *song, folk, region.*

УДК 011(477)

Г. М. Швецова-Водка

УНІВЕРСАЛЬНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ ПОКАЖЧИКИ ТЕКСТОВИХ НЕПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОГО БІБЛОГРАФІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

У статті розглянуто систему універсальних ретроспективних показників текстових неперіодичних видань, що є підсистемою українського бібліографічного репертуару. Охарактеризовано видання найбільших бібліотек України: Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України, Книжкової палати України; бібліографічні показники, підготовлені як колективами цих установ, так і видатними українськими бібліографами Я. П. Запаско і Я. Д. Ісаєвичем, С. Й. і С. С. Петровими.

Ключові слова: *український бібліографічний репертуар, ретроспективна національна бібліографія України, універсальні ретроспективні показники текстових неперіодичних видань.*

Одним з найважливіших завдань української бібліографії нашого часу є створення українського бібліографічного репертуару – повного зводу видавничої продукції України за всі часи її існування. Цю проблему неодноразово піднімали прогресивні представники української інтелігенції, але тільки з набуттям Україною незалежності вона постала як найактуальніше завдання сучасності.

Теоретичні та методичні аспекти створення українського бібліографічного репертуару розглядалися в багатьох публікаціях вітчизняних авторів. Найґрунтовнішими з них є статті завідувача відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського В. Ю. Омельчука [4; 5; 6]. Сучасні підходи до створення універсальних ретроспективних бібліографічних показників і баз даних висвітлює К. Лобузін [3]. З практичним досвідом опрацювання бібліографічних матеріалів і підготовки видання «Книга в Україні. 1861–1917» знайомить у своїх статтях І. Лиханова [1; 2]. Однак досі немає узагальненого огляду і характеристики виданих останнім часом бібліографічних посібників, що є складовими українського бібліографічного репертуару. Частково заповнити цю прогалину має стаття, що пропонується. Вона присвячується розгляду системи універсальних ретроспективних показників текстових неперіодичних видань, або, як їх традиційно називають, книг та брошур, що є підсистемою українського бібліографічного репертуару.

Особливим напрямом української ретроспективної національної бібліографії є облік україномовних видань, незалежно від місця їх опублікування.

З 1992 року головним ініціатором роботи в галузі ретроспективної національної бібліографії в Україні стала Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського